

यदुक्तं पंचविंशतिनिष्ठानुभवबलेनैव तत्त्वं निश्चिनोतीति तत्राह तथेति अबुद्धेति च्छेदः बुध्यमानस्यात्मवस्तुनस्तत्त्वं न पश्यामीत्यत्र न संशय इति योजना अनुभवस्य दुःसाध्यत्वान्न संदेह निवर्तकत्वमनोयुक्तैव तत्त्वं त्वया उपपादनीयमिति भावः ॥ २ ॥ यच्च अक्षरत्वकारणं एकत्वं अक्षरत्वकारणं च नानात्वमुक्तं तदपि अस्थिरबुद्धित्वाद्विकल्पमस्तत्वात् तत्रैकत्वं त्रिविधभेदशून्यत्वं चेत् हेतोः स्वरूपा सिद्धिः न हि क्वचिदीदृशमेकत्वं प्रसिद्धमस्ति एकव्यक्तिमात्रत्वं चेत् आकाशस्याप्यक्षरत्वापत्तिस्तथा च सांख्यशास्त्रविरोधः नानात्वमपि संहतत्वं चेत् प्रधानपरमाणवादीनामपि क्षरत्वापत्तिः भिन्नत्वमात्रं चेत् सांख्यात्मनामपि क्षरत्वाप

तथाऽबुद्धप्रबुद्धाभ्यां बुद्ध्यमानस्य चानघ ॥ स्थूलबुद्धानपस्यामितत्त्वमैतन्न संशयः ॥ २ ॥ अक्षरक्षरयोरुक्तं त्वया यदपि कारणं ॥ तदप्यस्थिरबुद्धित्वात् नष्टमि वमेन घ ॥ ३ ॥ तदेतच्छ्रोतुमिच्छामि नानात्वैकत्वदर्शनं ॥ बुद्धं चाप्रतिबुद्धं च बुध्यमानं च तत्त्वतः ॥ ४ ॥ विद्याविधेच भगवन्नक्षरं क्षरमेव च ॥ सांख्ययोगं च कार्त्तर्येन पृथक्कैवापृथक्कह ॥ ५ ॥ वसिष्ठ उवाच हंत तं संप्रवक्ष्यामि यदेतदनुपृच्छसि ॥ योगकृत्यं महाराज पृथगेव शृणुष्व मे ॥ ६ ॥ योगकृत्यं तु योगानां ध्यानमेव परंबलं ॥ तच्चापि द्विविधं ध्यानमाहुर्विद्याविदो जनाः ॥ ७ ॥

त्तिरिति तथा चाग्रममतस्वावधारणे सामर्थ्यमस्तीति भावः ॥ ३ ॥ तत्तस्माद्धेतोः बुद्धं हं अप्रतिबुद्धं प्रधानादि बुध्यमानं चिदचिदात्मानं जीवं ॥ ४ ॥ विद्याज्ञाधिगमः अविद्याज्ञावरणं अक्षरं नित्यं क्षरमनि त्यं सांख्यं वस्तुतत्त्वविवेकः योगश्चित्तवृत्तिनिरोधः पृथक् भेदः अपृथक् भेदः भेदाभेदश्च नानात्वैकत्वदर्शनमित्यनेन प्रथममुक्तः ॥ ५ ॥ हंतेत्यालोचने प्रधानभूतयोः सांख्ययोगयोरेव निरूपणप्रसंगत्वात् प्रांत राणामप्युत्तरं निरूपितं भवतीत्याशयेनाह योगेति ॥ ६ ॥ योगानां योगिनां योगे योगशास्त्रे कृत्यं कर्तव्यं आवश्यकं ध्यानमेव परंबलं अविद्याजये सामर्थ्यं ध्यानमपि द्विविधं भावनाप्रणिधानभेदेन द्विप्रकारं वि विधमिति पाठेऽप्ययमेवार्थः ॥ ७ ॥